

UNIUNEA EUROPEANĂ — SPAȚIU DE LIBERTATE, SECURITATE ȘI JUSTIȚIE: FUNDAMENTE JURIDICE, VALORI DEMOCRATICE ȘI MECANISME INSTITUȚIONALE

THE EUROPEAN UNION — AN AREA OF FREEDOM, SECURITY AND JUSTICE: LEGAL FOUNDATIONS, DEMOCRATIC VALUES AND INSTITUTIONAL MECHANISMS

Camelia COTRUȚĂ

Universitatea de Stat din Moldova

e-mail: kamelyacotruta@gmail.com

CZU: [341.176:341.238]: 061.1EU

Rezumat. Articolul analizează Uniunea Europeană ca spațiu de libertate, securitate și justiție, evidențiind fundamentele juridice, valorile democratice și mecanismele instituționale care garantează drepturile fundamentale ale cetățenilor europeni. Spațiul de libertate, securitate și justiție reprezintă una dintre cele mai importante realizări ale integrării europene, deoarece combină libera circulație a persoanelor, protecția drepturilor fundamentale, cooperarea polițienească, cooperarea judiciară, gestionarea frontierelor externe, politica de azil și migrație, protecția datelor cu caracter personal și combaterea amenințărilor transfrontaliere. Sunt examinate valorile Uniunii Europene consacrate în art. 2 TUE, obiectivele prevăzute de art. 3 TUE, cadrul juridic al TFUE, rolul Cartei drepturilor fundamentale, impactul Tratatului de la Lisabona, precum și distincția dintre sistemul Uniunii Europene și sistemul Consiliului Europei. O atenție distinctă este acordată rolului instituțiilor și agențiilor europene, precum Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Eurojust, Frontex, Agenția pentru Drepturi Fundamentale și mecanismele de cooperare judiciară și polițienească. Articolul subliniază că spațiul de libertate, securitate și justiție nu poate funcționa eficient decât prin echilibrul dintre libertățile individuale, protecția drepturilor, securitatea internă și încrederea reciprocă între statele membre. Se concluzionează că UE a creat un cadru normativ și instituțional avansat, însă acesta se confruntă cu provocări generate de migrație, criminalitate organizată, terorism, dezinformare, amenințări cibernetice, protecția datelor și tensiunea dintre securitate și libertate.

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană, spațiul de libertate, securitate și justiție, drepturi fundamentale, democrație, stat de drept, Schengen, Eurojust, Eurojust, protecția datelor, cooperare judiciară.*

JEL: K33; K38; F53; F55; H56.

Abstract. The article analyses the European Union as an area of freedom, security and justice, highlighting the legal foundations, democratic values and institutional mechanisms that guarantee the fundamental rights of European citizens. The area of freedom, security and justice is one of the most important achievements of European integration, as it combines the free mo-

vement of persons, the protection of fundamental rights, police cooperation, judicial cooperation, external border management, asylum and migration policy, personal data protection and the fight against cross-border threats. The article examines the values of the European Union enshrined in Article 2 TEU, the objectives provided by Article 3 TEU, the legal framework of the TFEU, the role of the Charter of Fundamental Rights, the impact of the Treaty of Lisbon and the distinction between the European Union system and the Council of Europe system. Particular attention is paid to the role of European institutions and agencies, such as the Court of Justice of the European Union, Europol, Eurojust, Frontex, the Fundamental Rights Agency and the mechanisms of judicial and police cooperation. The article underlines that the area of freedom, security and justice can function effectively only through a balance between individual freedoms, rights protection, internal security and mutual trust among Member States. It concludes that the EU has created an advanced normative and institutional framework, but it faces challenges related to migration, organised crime, terrorism, disinformation, cyber threats, data protection and the tension between security and freedom.

Keywords: *European Union, area of freedom, security and justice, fundamental rights, democracy, rule of law, Schengen, Europol, Eurojust, data protection, judicial cooperation.*

JEL: K33; K38; F53; F55; H56.

Introducere. UE reprezintă una dintre cele mai avansate construcții juridice și politice ale lumii contemporane, care nu este doar o piață internă sau o uniune economică, ci și o comunitate de valori, norme și instituții care urmăresc să garanteze libertatea, securitatea și justiția pentru cetățenii săi. Spațiul de libertate, securitate și justiție, cunoscut prin abrevierea SLSJ, constituie una dintre dimensiunile fundamentale ale integrării europene, deoarece exprimă voința statelor membre de a crea un cadru comun în care persoanele să circule liber, drepturile să fie protejate, iar amenințările transfrontaliere să fie gestionate prin cooperare.

Crearea SLSJ este legată de evoluția procesului de integrare europeană. Inițial, Comunitățile Europene au urmărit mai ales obiective economice, precum crearea unei piețe comune și eliminarea barierelor comerciale. Treptat, libera circulație a bunurilor, serviciilor, capitalurilor și persoanelor a generat necesitatea unei cooperări mai profunde în domenii precum justiția, securitatea internă, migrația, azilul, protecția frontierelor, combaterea criminalității și protecția drepturilor fundamentale [1]. În prezent, cetățenii UE se bucură de un ansamblu larg de drepturi personale, civile, politice, economice și sociale, care au dreptul de a circula și de a locui liber pe teritoriul statelor membre, de a munci, de a studia, de a participa la viața democratică europeană și de a beneficia de protecția datelor cu caracter personal [3]. Aceste drepturi sunt completate de măsuri de securitate internă și de mecanisme de cooperare judiciară, destinate să garanteze că libertatea nu este afectată de criminalitate, terorism, trafic de persoane, atacuri cibernetice sau alte amenințări transfrontaliere [4].

Valorile care fundamentează UE sunt consacrate în art. 2 din Tratatul privind UE: demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept și respec-

tarea drepturilor omului, inclusiv ale persoanelor aparținând minorităților [1]. Aceste valori sunt consolidate prin Carta drepturilor fundamentale a UE, care reunește drepturi civile, politice, economice și sociale și are aceeași valoare juridică precum tratatele [3].

Tratatul de la Lisabona a consolidat semnificativ spațiul de libertate, securitate și justiție. Acesta a eliminat structura pe piloni, a extins competențele Uniunii în domeniul justiției și afacerilor interne, a sporit rolul Parlamentului European și al Curții de Justiție a UE și a consolidat caracterul juridic al Cartei drepturilor fundamentale [5]. În același timp, Tratatul privind funcționarea UE a consacrat un titlu distinct dedicat SLSJ, stabilind norme privind politicile de control la frontiere, azil, imigrație, cooperare judiciară în materie civilă și penală și cooperare polițienească [2].

În contextul global actual, marcat de mobilitate intensă, migrație, amenințări hibride, terorism, criminalitate organizată, digitalizare accelerată și dezinformare, SLSJ dobândește o relevanță sporită. UE trebuie să mențină un echilibru dificil între protecția libertăților individuale și necesitatea securității colective. Acest echilibru constituie esența SLSJ și reprezintă una dintre cele mai importante provocări ale guvernantei europene contemporane.

Gradul de investigare a problemei și scopul cercetării. Problematika UE ca spațiu de libertate, securitate și justiție este analizată în literatura de specialitate, în documentele instituțiilor europene și în instrumentele juridice ale Uniunii. O primă direcție de cercetare privește fundamentarea juridică a SLSJ. Tratatul UE stabilesc valorile, obiectivele și competențele Uniunii în acest domeniu [2]. Art. 3 TUE prevede că Uniunea oferă cetățenilor săi un spațiu de libertate, securitate și justiție fără frontiere interne, în cadrul căruia este asigurată libera circulație a persoanelor, împreună cu măsuri adecvate privind controlul frontierelor externe, azilul, imigrația și prevenirea criminalității [1]. O a doua direcție de cercetare se referă la protecția drepturilor fundamentale. Carta drepturilor fundamentale a UE constituie documentul central în acest domeniu, incluzând demnitatea, libertățile, egalitatea, solidaritatea, cetățenia și justiția [3]. Convenția europeană a drepturilor omului, deși aparține sistemului Consiliului Europei și nu sistemului UE, reprezintă un reper fundamental pentru protecția drepturilor omului în Europa [6]. O a treia direcție se referă la securitatea internă. UE dezvoltă mecanisme de cooperare polițienească prin Europol, cooperare judiciară prin Eurojust, schimb de informații, combaterea terorismului, criminalității organizate, traficului de persoane, criminalității informatice și altor amenințări transfrontaliere [12]. În ultimii ani, securitatea internă a devenit tot mai legată de digitalizare, reziliență, protecția infrastructurilor critice și combaterea amenințărilor hibride [14]. O a patra direcție de cercetare privește protecția datelor și

drepturile digitale. Regulamentul general privind protecția datelor a consacrat unul dintre cele mai avansate regimuri juridice de protecție a datelor cu caracter personal la nivel global [9]. În același timp, Regulamentul privind serviciile digitale și Regulamentul privind piețele digitale reflectă preocuparea UE de a adapta protecția drepturilor și concurența loială la realitățile platformelor online și ale economiei digitale [10]. O a cincea direcție se referă la dimensiunea democratică și instituțională a UE. Parlamentul European, Consiliul, Comisia Europeană, Curtea de Justiție a UE și agențiile specializate contribuie la funcționarea SLSJ. Democrația europeană se bazează pe participarea cetățenilor, alegeri libere, control parlamentar, transparență și stat de drept [1].

Scopul cercetării constă în analiza UE ca spațiu de libertate, securitate și justiție, prin examinarea fundamentelor juridice, valorilor democratice, instituțiilor, drepturilor cetățenilor și mecanismelor de cooperare în domeniul securității și justiției.

Obiectivele cercetării sunt: identificarea fundamentelor juridice ale SLSJ; analiza valorilor și drepturilor fundamentale ale UE; examinarea libertății de circulație și a spațiului Schengen; evaluarea cooperării polițienești și judiciare; clarificarea rolului instituțiilor și agențiilor europene; analiza protecției datelor și a drepturilor digitale; evidențierea diferenței dintre sistemul UE și sistemul Consiliului Europei; și formularea unor recomandări privind consolidarea echilibrului dintre libertate, securitate și justiție.

Materiale utilizate și metode aplicate. Pentru realizarea cercetării au fost utilizate surse juridice primare ale UE, documente instituționale, pagini oficiale ale instituțiilor europene, acte normative, convenții internaționale și lucrări de specialitate privind drepturile omului, securitatea, justiția și integrarea europeană. Baza documentară include Tratatul privind UE, Tratatul privind funcționarea UE, Carta drepturilor fundamentale, Tratatul de la Lisabona, Convenția europeană a drepturilor omului, Regulamentul general privind protecția datelor, documentele privind serviciile digitale, piețele digitale, Europol, Eurojust, OSCE și mecanismele internaționale de protecție a drepturilor omului [1]. *Metoda analizei documentare* a fost utilizată pentru examinarea tratatelor, regulamentelor și documentelor instituționale. *Metoda juridico-instituțională* a permis analiza competențelor Uniunii în domeniul SLSJ și a rolului instituțiilor europene. *Metoda istorică* a fost aplicată pentru prezentarea evoluției integrării europene și a consolidării SLSJ. *Metoda comparativă* a permis delimitarea sistemului UE de sistemul Consiliului Europei, în special în ceea ce privește Curtea de Justiție a UE și Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Metoda critică* a fost utilizată pentru evaluarea provocărilor actuale ale SLSJ, inclusiv migrația, securitatea internă, protecția datelor și raportul dintre libertate și securitate.

Rezultate și discuții

Fundamentul juridic al spațiului de libertate, securitate și justiție. Spațiul de libertate, securitate și justiție își are fundamentul în tratatele UE. Art. 3 TUE prevede expres că Uniunea oferă cetățenilor un spațiu de libertate, securitate și justiție fără frontiere interne, în care libera circulație a persoanelor este asigurată împreună cu măsuri adecvate privind controlul frontierelor externe, azilul, imigrația și prevenirea criminalității [1]. Tratatul privind funcționarea UE dezvoltă acest obiectiv prin dispoziții referitoare la politicile privind frontierele, azilul și imigrația, cooperarea judiciară în materie civilă, cooperarea judiciară în materie penală și cooperarea polițienească [2]. Aceste domenii arată că SLSJ nu se reduce la libera circulație, ci include un ansamblu de mecanisme destinate să garanteze securitatea și accesul la justiție. Tratatul de la Lisabona a reprezentat un moment esențial pentru dezvoltarea SLSJ. Acesta a sporit rolul Parlamentului European, a extins aplicarea procedurii legislative ordinare în mai multe domenii ale justiției și afacerilor interne și a consolidat controlul jurisdicțional al Curții de Justiție a UE [5]. De asemenea, Carta drepturilor fundamentale a dobândit aceeași valoare juridică precum tratatele [3]. Prin urmare, SLSJ este rezultatul unei evoluții juridice și politice complexe, prin care statele membre au transferat anumite competențe către nivelul european, păstrând totodată un rol important în domenii sensibile precum securitatea internă, ordinea publică și justiția penală.

Valorile fundamentale ale Uniunii Europene. UE se întemeiază pe valori comune: demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept și respectarea drepturilor omului [1]. Aceste valori sunt esențiale pentru funcționarea SLSJ, deoarece libertatea și securitatea nu pot exista în afara unui cadru democratic și juridic. Demnitatea umană reprezintă fundamentul tuturor drepturilor. Libertatea include dreptul la viață privată, libertatea de exprimare, libertatea de circulație, libertatea de asociere și libertatea de gândire, conștiință și religie [3]. Egalitatea presupune combaterea discriminării și promovarea incluziunii. Statul de drept asigură că puterea publică este exercitată în limitele legii și sub control jurisdicțional. Carta drepturilor fundamentale a UE consolidează aceste valori într-un document juridic coerent [3], care include drepturi civile, politice, economice și sociale, reflectând caracterul indivizibil al drepturilor fundamentale. În cadrul SLSJ, Carta are o importanță deosebită, deoarece politicile privind securitatea, migrația, azilul, frontierele, justiția penală și protecția datelor trebuie să respecte drepturile fundamentale. Democrația europeană se manifestă prin alegerile pentru Parlamentul European, participarea cetățenilor la viața publică, transparența decizională și controlul instituțional. Parlamentul European are un rol important în adoptarea legislației privind SLSJ și în monitorizarea politicilor europene [5].

Libertatea de circulație și spațiul Schengen. Libertatea de circulație este una dintre cele mai vizibile realizări ale UE. Cetățenii UE au dreptul de a circula și de a locui liber pe teritoriul statelor membre, în condițiile stabilite de tratate și legislația secundară [1]. Această libertate permite persoanelor să studieze, să lucreze, să călătorească și să se stabilească în alte state membre. Spațiul Schengen reprezintă manifestarea practică a eliminării controalelor la frontierele interne pentru statele participante. Prin eliminarea controalelor sistematice la frontierele interne, Schengen facilitează mobilitatea cetățenilor, schimburile economice, cooperarea transfrontalieră și integrarea europeană. Totuși, libera circulație este însoțită de măsuri privind controlul frontierelor externe. Funcționarea Schengen presupune încredere reciprocă între statele participante și capacitatea acestora de a gestiona frontierele externe în mod eficient, respectând în același timp drepturile fundamentale [2]. Libertatea de circulație nu trebuie interpretată ca absență a regulilor. Dimpotrivă, care funcționează pe baza unui cadru juridic comun, care include cooperare polițienească, schimb de informații, protecția datelor, politici de viză, azil și migrație [4].

Securitatea internă și cooperarea polițienească. Securitatea constituie al doilea pilon al SLSJ. UE trebuie să asigure un nivel ridicat de securitate într-un spațiu fără frontiere interne. Această sarcină este complexă, deoarece criminalitatea organizată, terorismul, traficul de persoane, traficul de droguri, criminalitatea informatică și amenințările hibride au caracter transfrontalier [12]. Cooperarea polițienească este esențială pentru combaterea acestor fenomene. Europol sprijină statele membre prin schimb de informații, analiză operațională, coordonarea investigațiilor și sprijin în combaterea criminalității grave și organizate [12]. Rolul Europol nu este de a înlocui polițiile naționale, ci de a facilita cooperarea dintre acestea. În contextul digitalizării, securitatea internă include tot mai mult dimensiunea cibernetică. Criminalitatea informatică poate afecta instituții publice, companii, persoane fizice, infrastructuri critice și procese democratice. Din acest motiv, UE dezvoltă mecanisme de cooperare și reglementare pentru securizarea spațiului digital [10]. Strategia ProtectEU privind securitatea internă reflectă necesitatea unei abordări integrate a securității, bazate pe cooperare, schimb de informații, prevenire și reziliență [14]. Această strategie arată că securitatea nu mai este doar responsabilitatea poliției sau a autorităților de frontieră, ci implică instituții publice, sector privat, societate civilă și cetățeni.

Cooperarea judiciară și rolul Eurojust. Justiția reprezintă al treilea pilon al SLSJ. Într-un spațiu european integrat, cetățenii și autoritățile trebuie să beneficieze de mecanisme eficiente de cooperare judiciară. Aceasta include recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești, cooperarea în materie civilă, cooperarea în materie penală și sprijinirea investigațiilor transfrontaliere [2]. Eurojust are un rol central în cooperarea judiciară penală. Agenția sprijină coordonarea între procurori și autorități

judiciare naționale în cazuri de criminalitate gravă transfrontalieră, terorism, trafic de persoane, criminalitate informatică și alte infracțiuni complexe [13]. Principiul recunoașterii reciproce este fundamental pentru cooperarea judiciară în UE. Acesta presupune că hotărârile și deciziile judiciare adoptate într-un stat membru pot fi recunoscute și executate în alt stat membru. Funcționarea acestui principiu depinde de încrederea reciprocă între sistemele judiciare naționale. Încrederea reciprocă nu poate exista fără stat de drept, independența justiției și respectarea drepturilor procedurale. De aceea, cooperarea judiciară este strâns legată de protecția drepturilor fundamentale și de calitatea instituțiilor judiciare din statele membre [1].

Protecția drepturilor fundamentale și distincția dintre CJUE și CEDO.

Protecția drepturilor fundamentale este o componentă esențială a SLSJ. Totuși, este necesară o distincție clară între sistemul UE și sistemul Consiliului Europei. Curtea de Justiție a UE este instituția jurisdicțională a UE și asigură interpretarea și aplicarea dreptului Uniunii. Curtea Europeană a Drepturilor Omului aparține Consiliului Europei și supraveghează respectarea Convenției europene a drepturilor omului [7]. Convenția europeană a drepturilor omului este unul dintre cele mai importante instrumente regionale de protecție a drepturilor omului [6], care nu este act al Uniunii Europene, dar influențează puternic cultura juridică europeană. Standardele Convenției sunt relevante pentru toate statele membre ale UE, deoarece acestea sunt și membre ale Consiliului Europei. Carta drepturilor fundamentale este documentul propriu al UE în domeniul drepturilor fundamentale [3], care se aplică instituțiilor Uniunii și statelor membre atunci când acestea aplică dreptul UE. În cadrul SLSJ, Carta are o importanță deosebită în domenii precum azilul, migrația, cooperarea penală, protecția datelor și drepturile procedurale. Clarificarea distincției dintre CJUE și CEDO este importantă pentru evitarea confuziilor instituționale. Ambele curți contribuie la protecția drepturilor, dar aparțin unor sisteme juridice diferite.

Protecția datelor cu caracter personal. Protecția datelor cu caracter personal este una dintre cele mai importante dimensiuni ale drepturilor fundamentale în epoca digitală. Regulamentul general privind protecția datelor, cunoscut ca RGPD sau GDPR, stabilește norme privind prelucrarea datelor personale și protecția persoanelor fizice. RGPD oferă cetățenilor drepturi precum dreptul la informare, dreptul de acces, dreptul la rectificare, dreptul la ștergere, dreptul la restricționarea prelucrării și dreptul la portabilitatea datelor [9]. Aceste drepturi sunt esențiale într-o societate în care datele personale sunt colectate și prelucrate de instituții publice, companii, platforme digitale și servicii online. În cadrul SLSJ, protecția datelor are o semnificație specială, deoarece cooperarea polițienească și judiciară presupune schimb de informații între autorități. Acest schimb trebuie realizat cu respectarea proporționalității, securității și drepturilor fundamentale [3]. Protecția datelor nu este

doar o chestiune tehnică, ci și una democratică. Controlul asupra datelor personale protejează viața privată, libertatea individuală și demnitatea umană.

Drepturile digitale, serviciile digitale și piețele digitale. Digitalizarea a schimbat profund modul în care cetățenii comunică, muncesc, consumă informații, participă la viața publică și interacționează cu instituțiile. UE a reacționat prin dezvoltarea unui cadru juridic destinat protejării utilizatorilor și asigurării responsabilității platformelor digitale [11]. Pachetul privind serviciile digitale urmărește crearea unui spațiu online mai sigur, în care drepturile fundamentale ale utilizatorilor sunt protejate, iar platformele online au obligații clare privind conținutul ilegal, transparența, publicitatea și riscurile sistemice [10]. Regulamentul privind piețele digitale urmărește asigurarea unor condiții echitabile de concurență pe piețele digitale și limitarea practicilor abuzive ale platformelor foarte mari, denumite „gatekeepers” [11]. Aceste instrumente arată că SLSJ trebuie înțeles și în dimensiune digitală. Libertatea, securitatea și justiția nu mai privesc doar spațiul fizic al frontierelor și instanțelor, ci și spațiul digital, unde drepturile pot fi exercitate sau încălcate.

Migrația, azilul și gestionarea frontierelor externe. Politica de azil și migrație este o componentă sensibilă a SLSJ. UE trebuie să gestioneze fluxurile migratorii, să protejeze persoanele care au nevoie de protecție internațională, să combată migrația ilegală și să asigure securitatea frontierelor externe [2]. Gestionarea frontierelor externe este legată de funcționarea spațiului Schengen. Eliminarea controalelor la frontierele interne presupune o cooperare eficientă la frontierele externe. Totuși, această cooperare trebuie să respecte drepturile omului, principiul nereturnării, dreptul la azil și demnitatea persoanelor [3]. Migrația nu trebuie abordată exclusiv ca problemă de securitate, care are dimensiuni economice, umanitare, demografice și sociale. Politicile europene trebuie să combine controlul frontierelor cu integrarea, solidaritatea între statele membre și respectarea obligațiilor internaționale. În acest domeniu, una dintre cele mai mari provocări este echilibrul dintre responsabilitatea statelor de la frontierele externe și solidaritatea europeană. Fără un echilibru între responsabilitate și solidaritate, politica de migrație riscă să genereze tensiuni între statele membre.

Democrația, participarea cetățenilor și rolul instituțiilor europene. Spațiul de libertate, securitate și justiție nu poate funcționa fără democrație. Cetățenii UE participă la viața democratică prin alegerile pentru Parlamentul European, inițiativa cetățenească europeană, petiții, consultări publice și alte mecanisme de participare [1]. Parlamentul European are un rol important în adoptarea legislației privind SLSJ, mai ales după Tratatul de la Lisabona [5]. Acesta contribuie la controlul democratic al politicilor europene în domenii sensibile precum protecția datelor, securitatea internă, migrația și cooperarea judiciară. Consiliul UE reprezintă statele membre și adoptă, împreună cu Parlamentul European, acte legislative în multe domenii ale

SLSJ. Comisia Europeană propune legislație, monitorizează aplicarea dreptului UE și gestionează politici europene. Curtea de Justiție a UE asigură interpretarea uniformă a dreptului Uniunii [2]. Această arhitectură instituțională reflectă echilibrul dintre dimensiunea supranațională și cea interguvernamentală a UE. În domeniul SLSJ, acest echilibru este esențial deoarece politicile afectează direct drepturile, libertățile și securitatea cetățenilor.

Dimensiunea externă a libertății, securității și justiției. Deși SLSJ este orientat în primul rând spre interiorul Uniunii, acesta are și o dimensiune externă. UE cooperează cu organizații internaționale și state terțe în domenii precum combaterea criminalității organizate, protecția drepturilor omului, migrația, azilul, securitatea frontierelor și promovarea democrației [8]. OSCE are un rol important în promovarea securității cooperative, observarea alegerilor, drepturile omului și prevenirea conflictelor [15]. Cooperarea UE cu organizații precum OSCE și Consiliul Europei contribuie la consolidarea standardelor democratice în spațiul european extins. Misiunile de observare electorală și sprijinul pentru procese democratice constituie instrumente prin care Europa promovează alegeri libere și corecte, pluralism politic și instituții democratice. În același timp, acțiunile umanitare și sprijinul pentru stabilizare contribuie la protecția persoanelor afectate de conflicte. Totuși, dimensiunea externă trebuie delimitată de politica externă și de securitate comună. SLSJ se referă în principal la cooperarea internă în materie de libertate, securitate și justiție, în timp ce misiunile externe de gestionare a crizelor aparțin mai ales politicii externe și de securitate comune și politicii de securitate și apărare comune [8].

Provocări contemporane ale SLSJ. Spațiul de libertate, securitate și justiție reprezintă una dintre cele mai dinamice și sensibile dimensiuni ale integrării europene, întrucât presupune concilierea unor obiective care pot genera tensiuni reciproce. O provocare fundamentală constă în menținerea echilibrului dintre protejarea securității și garantarea libertăților individuale. Deși măsurile adoptate pentru prevenirea amenințărilor și protejarea cetățenilor sunt necesare, acestea trebuie să respecte drepturile fundamentale, principiul proporționalității, legalitatea și mecanismele de control democratic [3].

Gestionarea migrației și a azilului evidențiază în mod particular dificultatea armonizării intereselor naționale cu responsabilitățile comune ale UE. Protejarea eficientă a frontierelor externe trebuie realizată concomitent cu respectarea dreptului la azil, aplicarea principiului solidarității între statele membre și integrarea socială a persoanelor care beneficiază de protecție internațională sau de drept de ședere [2]. În același timp, caracterul transfrontalier al criminalității organizate impune dezvoltarea unor mecanisme avansate de cooperare polițienească și judiciară. Traficul de persoane și de droguri, spălarea banilor, corupția și criminalitatea informatică depășesc

capacitatea de intervenție exclusiv națională și necesită schimb de informații, coordonare operațională și recunoașterea reciprocă a hotărârilor judiciare [12].

Transformarea digitală amplifică aceste dificultăți, generând atât noi oportunități pentru autoritățile publice, cât și riscuri suplimentare pentru securitate și drepturile individuale. Extinderea platformelor online, prelucrarea pe scară largă a datelor cu caracter personal, utilizarea inteligenței artificiale, răspândirea dezinformării și intensificarea atacurilor cibernetice impun adaptarea continuă a cadrului juridic și instituțional european [9]. În acest context, respectarea statului de drept constituie o condiție transversală pentru funcționarea întregului spațiu de libertate, securitate și justiție. Cooperarea judiciară se bazează pe încrederea reciprocă dintre statele membre, iar aceasta poate fi afectată de diminuarea independenței justiției, persistența corupției sau încălcarea drepturilor fundamentale [1]. Prin urmare, eficiența acestui spațiu depinde nu numai de consolidarea capacităților de securitate, ci și de menținerea unor garanții juridice și democratice comune.

Concluzii și recomandări. UE a creat un spațiu complex de libertate, securitate și justiție, care reprezintă una dintre cele mai importante realizări ale integrării europene. Acest spațiu permite libera circulație a persoanelor, protecția drepturilor fundamentale, cooperarea polițienească și judiciară, protecția datelor cu caracter personal și gestionarea comună a amenințărilor transfrontaliere. SLSJ demonstrează că libertatea nu poate fi separată de securitate și justiție. Libera circulație are nevoie de frontiere externe bine gestionate, cooperare polițienească și încredere reciprocă. Securitatea are nevoie de respectarea drepturilor fundamentale. Justiția are nevoie de stat de drept, independența instanțelor și mecanisme eficiente de cooperare. Articolul a evidențiat că UE dispune de un cadru juridic și instituțional avansat, dar și că acesta se confruntă cu provocări importante. Migrația, criminalitatea organizată, terorismul, amenințările cibernetice, protecția datelor, dezinformarea și tensiunile privind statul de drept necesită răspunsuri comune și coerente.

Se recomandă consolidarea cooperării dintre autoritățile polițienești și judiciare ale statelor membre, întărirea rolului Europol și Eurojust, protejarea strictă a datelor personale, dezvoltarea capacităților de securitate cibernetică, garantarea drepturilor fundamentale în politicile de migrație și azil și consolidarea controlului democratic asupra măsurilor de securitate. De asemenea, este necesară o mai bună educație juridică și civică a cetățenilor europeni. Drepturile fundamentale, libertatea de circulație, protecția datelor și mecanismele de acces la justiție trebuie cunoscute și utilizate de cetățeni. Un spațiu de libertate, securitate și justiție nu poate fi eficient fără participarea activă și informată a societății. În concluzie, UE este nu doar un spațiu economic, ci și un spațiu juridic și democratic. Forța sa constă în capacitatea de a îmbina libertatea cu securitatea, drepturile individuale cu

solidaritatea colectivă și justiția națională cu cooperarea europeană. Viitorul SLSJ depinde de menținerea acestui echilibru și de apărarea constantă a valorilor care fundamentează proiectul european.

Referințe bibliografice

1. Uniunea Europeană. *Tratatul privind Uniunea Europeană, versiune consolidată*. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 202, 7 iunie 2016. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12016M/TXT>
2. Uniunea Europeană. *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, versiune consolidată*. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 202, 7 iunie 2016. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12016E/TXT>
3. Uniunea Europeană. *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 202, 7 iunie 2016. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12016P/TXT>
4. Parlamentul European. *Spațiul de libertate, securitate și justiție: aspecte generale*. Fișe descriptive despre Uniunea Europeană, actualizat 2025. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/150/un-spatiu-de-libertate-securitate-si-justitie-aspecte-generale>
5. Parlamentul European. *Tratatul de la Lisabona*. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/ro/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>
6. Consiliul Europei. *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*. Roma, 4 noiembrie 1950. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron
7. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Information documents*. Disponibil: <https://www.echr.coe.int/>
8. Parlamentul European. *Politica externă: obiective, instrumente și realizări*. Fișe descriptive despre Uniunea Europeană. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/158/politica-externa-obiective-instrumente-si-realizari>
9. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data — General Data Protection Regulation. Official Journal of the European Union, L 119, 4 May 2016. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>

10. European Commission. *The Digital Services Act package*. Disponibil: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>
11. European Commission. *About the Digital Markets Act*. Disponibil: https://digital-markets-act.ec.europa.eu/about-dma_en
12. Europol. *About Europol*. Disponibil: <https://www.europol.europa.eu/about-europol>
13. Eurojust. *About Eurojust*. Disponibil: <https://www.eurojust.europa.eu/about-us>
14. European Commission. *ProtectEU: A European Internal Security Strategy*. Brussels, 2025. Disponibil: https://commission.europa.eu/news-and-media/news/commission-presents-european-internal-security-strategy-2025-04-01_en
15. Organization for Security and Co-operation in Europe. *Who we are*. Disponibil: <https://www.osce.org/whatistheosce>